

בינואר 1982 הוחלט על דעת מנכ"ל משרד הביטחון והיועץ המשפטי למערכת הביטחון, להמליץ לפני הגורמים המוסמכים לא לנקוט פעולה נגד סוכנים שקיבלו בעבר תשלום תקופתי קבוע ולא בקשו היתר כנדרש על פי חוק הסוכנים. היועץ המשפטי יזום פרסום דברי הסבר על הצורך לקבל היתר ורק לאחר הפרסום יטפל המשרד בנושא כמתחייב בחוק.

סוכן י'

1. סוכן י' מייצג יצרן, שהמשרד רכש ממנו, ביולי 1978, ציוד בהיקף של כ-85 מיליון \$. במאי 1979 הוסכם, שהסוכן יחזיר למשרד \$75,000 מתוך עמלה של \$200,000 הכלולה במחיר הציוד. עד סוף 1979 לא קיבל המשרד מהסוכן החזר כלשהו בגין העסקה.

עד יולי 1981 החזיר הסוכן כשליש מהסכום שהתחייב להחזיר. שיעור החזר מתאים לשיעור התשלום שהמשרד העביר ליצרן.

2. בדצמבר 1979 ביקש הסוכן להוסיף לרשימת הייצרנים שהוא מייצג יצרן המשלם לו עמלה של 5%–10% וייצרן המשלם לו תשלום חודשי קבוע בסך \$3,000. בעת הטיפול בבקשה לא דרש המשרד מהסוכן החזר עמלות שקיבל ללא היתר, לפני הגשת הבקשה.

על פי אישורים שהגיש הסוכן בינואר 1980 הוא לא קיבל בעבר תשלומים מהייצרן הראשון. מהייצרן השני קיבל הסוכן, מאפריל 1977 עד סוף דצמבר 1979, \$100,500. המשרד מסר ליצרן השני שתי הזמנות, בסכום של \$93,000, אף על פי שלא סיים את הטיפול במתן היתר לסוכן לקבל תשלום חודשי קבוע מהייצרן.

סוכן י"א

בשנים 1977 ו-1978 ניתנו לסוכן י"א היתרים לקבל עמלה בגין אספקת ציוד צבאי והסוכן התחייב להחזיר למשרד חלק מהעמלה. בינואר 1979 העיר החיל המזמין, שחלקו של הסוכן בעסקה, שבעדה קיבל עמלה בסך \$83,000, היה מוערי. בספטמבר 1979 ביקש הסוכן היתר לשנה נוספת והודיע, שהוא מקבל תשלום חודשי קבוע משני יצרנים, ומאחד מהם — גם עמלה בקשר לאספקת חלקי חילוף. באוקטובר 1979 ביקש הסוכן לייצג יצרן נוסף. בעבר רכש המשרד ציוד משלושת היצרנים במישרין.

בינואר 1980 ניתן לסוכן היתר לקבל עמלה בגין אספקת תלפים, בתנאי שיחזיר חלק ממנה למשרד; שיעורי העמלה והחזר פורטו בהיתר. ביוני 1980 נחברר למשרד, שעל פי ההסכם בינו לבין אותי יצרן אין לשלם עמלה לסוכן; הדיתר בוטל ביולי 1980. על פי הצעת המנכ"ל החיר המשרד לסוכן, באפריל 1981, לקבל מהייצרן תשלום חודשי קבוע בסך \$2,500 לתקופה אוקטובר 1980 — אפריל 1982. לפני כן, בנובמבר 1980, קיבל הסוכן היתר לקבל מייצרן אחר תשלום שנתי קבוע בסך \$10,000.

הזמנות על ידי מערכת תובלה פנים ארצית

מערכת תובלה פנים-ארצית במנה"ר אחראית לאספקת אמצעי תובלה ביבשה, הסעות והובלות, בשביל צה"ל ובשביל יחידות אחרות במערכת הביטחון. ההוצאה על הובלה שכורה הסתכמה בשנת הכספים 1979 בכ-150 מיליון שקלים ובשנת הכספים 1980 — בכ-258 מיליון שקלים. כ-35% מההוצאה מתייחסים להובלות במשאיות וכ-30% להסעות באוטובוסים, לפי הזמנת מרכז הובלה של צה"ל.

בראשית 1981 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת במערכת תובלה פנים-ארצית (להלן — היחידה) על הזמנת אמצעי הובלה והסעה עבור מרכז הובלה ומרכז תעסוקת עובדי צה"ל. בדיקת השלמה נערכה באגף הכספים של משרד הביטחון. נבדקו: תנאי ההתקשרות עם מועצת המשאיות — ארגון גג של רוב המובילים הפעילים במשק — בדבר ביצוע הובלות; המחירון שעל פיו משלמים בעדן; הסעת חיילים ועובדים אורחיים של צה"ל באוטובוסים, בקווים קבועים ועל פי הזמנות מיוחדות, לרבות ביצוע הסכם מיוחד בדבר הסעות באופירה. עוד נבדקו נוהלי העבודה של היחידה וכמה מאות חשבוניות שהגישו המובילים והקואופרטיבים לתחבורה בשנות הכספים 1979 ו-1980.

הובלת מטענים

1. בדצמבר 1979 נחתם חוזה מסגרת שנתי בין משרד הביטחון ומועצת המשאיות בדבר תנאי הזמנת הובלות, בשביל מערכת הביטחון; חווים נפרדים נחתמו עם כל אחד מהמובילים. תוקף חוזה

המסגרת חודש בדצמבר 1980. לחוזה צורף מחירון, שנקבע ביוני 1978, במהלך המו"מ בין המשרד והמועצה. במחירון אומצו התעריפים שנקבעו במחירונים קודמים — מאוקטובר 1967 ומשנת 1960 — שעודכנו בהתאם למדדי התייקרות, באישור משרד התחבורה; משרד הבטחון ערך השוואה בין המחירים במחירון הישן ובין המחירים במחירון החדש, כדי להבטיח שהמחירים החדשים לא יהיו גבוהים מהמחירים הישנים שעודכנו, אולם לא דרש תחשיב עלויות של המובילים לשם בדיקת סבירות תעריפי המחירון.

2. המחירון מאפשר למובילים לדרוש תשלום בעד הובלה על פי אחת משתי שיטות :

(א) מחיר בסיסי ליום עבודה של 9 שעות, החלות ביום קלנדרי אחד (משעה 00.01 עד שעה 24.00), למרחק מסוים, לפי סוג המשאית;

(ב) מחיר לק"מ הובלה עם מטען, לפי סוג המשאית, בתוספת בעד נסיעה של המשאית הריקה למקום ההתייצב-בות, וחזרה — ממקום השחרור למרכז שממנו נשלחה (ראה להלן).

— המחיר המינימלי לשכירת משאית, גם אם עבודה נעוה מספר בלבד או חזרה בלי לבצע הובלה כלשהי, הוא המחיר הבסיסי ליום עבודה לפי שיטה א'. לדעת הביקורת לא היה המשרד צריך להסכים לשלם מחיר של יום עבודה מלא בעד יום כשלה משום שהוצאות המוביל על יום עבודה ועל יום כשלה אינן זהות.

3. מרחב ההובלה חולק, על פי החוזה, לשני אזורים :

(א) רוב שטחי מדינת ישראל, להוציא הגליל העליון, הגליל המזרחי וירושלים החל משדר הנגיא.

(ב) הגליל העליון והמזרחי, רמת הגולן, ירושלים, איזור יהודה ושומרון.

מחיר בסיסי ליום עבודה לפי שיטה א' גבוה באיזור ב' ב-25% ממחירו באיזור א'; נסיעה של 25 ק"מ באיזור ב' מקנה זכות לקבל תשלום בעד יום עבודה מלא על פי התעריף של איזור ב'.

4. — המחירון קובע תעריף לנסיעת התייצבות לעבודה בשיעור 35% מהתעריף להובלת מטען, ותעריף ק"מ סרק, בשיעור 75% מהתעריף להובלת מטען, בעד נסיעות ללא מטען במהלך יום העבודה. המשרד שילם לפי תעריף ק"מ סרק גם בעד נסיעות ממקום ההתייצבות שהוזמן למקום התייצבות חדש, בעוד שבמקרה כזה נכון היה לשלם על פי התעריף לנסיעת התייצבות. בעקבות הביקורת הודיעה, שתפעל לשינוי המחירון בסעיף זה.

הסעות באוטובוסים

1. מערכת הביטחון נזקקת לשירותם של כ-470 אוטובוסים שכורים ביום, בקווים קבועים ולהסעות מיוחדות. כ-240 אוטובוסים מוזמנים על ידי מרכז תעסוקת עובדי צה"ל, להסעות בקווים קבועים; וכ-230 — על ידי מרכז הובלה: 40 בקווים קבועים ו-190 להסעות מיוחדות. על פי הסדר בין המשרד והקואופרטיבים לתחבורה — אגד ודן — גמסרות כל הזמנות מרכז הובלה ל"אגד" ומבוצעות על ידי שני הקואופרטיבים, לפי חלוקה פנימית ביניהם. מרכז הובלה מפיץ "פקודת ביצוע" שבועית, הנמסרת ל"אגד"; העתקה נמסר לנציג היחידה.

2. ביוני 1976 מינה מנכ"ל משרד הביטחון ועדה לבדיקת תנאי ההתקשרות עם הקואופרטיבים ולבחירת מחירי ההסעות. חברי הוועדה היו נציגי משרד הביטחון ומשרד התחבורה ונציגי הקואופרטיבים. נציגי המשרדים בדקו עלות ק"מ נסיעה ועלות שעת עבודה על פי הדו"חות הכספיים של הקואופרטיבים לשנת הכספים 1975 והגיעו למסקנה, שהמחירים שמשרד הביטחון משלם גבוהים מהתעריפים המבוססים על העלויות.

נציגי הקואופרטיבים לא קיבלו את מסקנות הבדיקה. המו"מ על קביעת מחירים חדשים נמשך עד תחילת 1979, ולא הושג הסכם בנדון. למעשה ממשיך משרד הביטחון לשלם לקואופרטיבים על פי מחירון, המעודכן מדי פעם בפעם, על פי אישור התייקרויות שמוציא משרד התחבורה. כאמור קובע "אגד" את חלוקת העבודה בין הקואופרטיבים, אף שמחירי דן נמוכים בכ-10% ממחירי אגד.

היחידה הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי חידשה את המו"מ עם אגד לקביעת מחירון חדש לנסיעות המיוחדות והקבועות.

3. — המשרד משלם לקואופרטיבים בעד קיום תזרינות לצורכי צה"ל על פי תעריף של שעת עבודה של אוטובוס, הכולל העמסות שאינן להן קשר לקיום התזרינות, כגון הוצאות

קבועות ומשתנות על אחזקת הרכב, דלק, ביטוח, רישוי. לסוף 1980 נאמד התשלום השנתי בעד קיום התורנות בכ-400,000 שקלים בשנה. היחידה הודיעה למשרד מבקר המדינה, שבמסגרת המיזם עם אנד יועלה גם הנושא הזה במגמה להקטין את התעריף.

4. — מרכז תעסוקת עובדי צה"ל * מומין אוטובוסים הדרושים לו להסעת עובדים, בקווים קבועים בלבד, שלא באמצעות מרכז הובלה; מחירי ההסעה בקווים הקבועים נקבעים על ידי היחידה. החשבוניות שהוגשו למרכז התעסוקה נבדקו ושוולמו על ידי מינהל התשלומים של צה"ל (מת"ש), וכדי היחידה לא היו נתונים על היקף ההוצאה על הסעות אלה. על פי נתונים שנתקבלו ממת"ש הסתכמה ההוצאה על שכירת אוטובוסים על ידי מרכז תעסוקת עובדי צה"ל, בנובמבר 1980 בלבד, בכ-4.7 מיליון שקלים. בעקבות הביקורת התחילה היחידה לקבל את הנתונים ממת"ש.

היחידה קובעת מחירי הסעות בקווים קבועים חדשים, שמומין מרכז הובלה, על סמך ניסיון של חודש ימים וחישוב הממוצע של מחירי הקווים המיוחדים. הביקורת העלתה, שמחירי ההסעות בקווים חדשים, שהומין מרכז תעסוקת עובדי צה"ל, נקבעו על פי שיטה אחרת.

— משרד מבקר המדינה ערך השוואה בין המחיר ששילם משרד הביטחון בעד הסעות לפי הזמנת מרכז הובלה לבין המחיר ששילם מת"ש, בעד הסעות לפי הזמנת מרכז תעסוקת עובדי צה"ל, כי-13 קווים זהים שהופעלו במקביל על ידי שני המרכזים. רוב הקווים הקבועים פועלים בשעות השיא בתעבורה. ההשוואה העלתה, שישנם הבדלים ניכרים במחירי ההסעה באותם הקווים. בכל המקרים, להוציא קו אחד, היו מחירי ההסעה בשביל מרכז תעסוקת עובדי צה"ל גבוהים בהרבה, ובממוצע — לגבי 13 הקווים שהוגשו — כי-90%. בנובמבר 1980 שילם המשרד בעד הסעות כי-13 קווים קבועים לפי הזמנת מרכז הובלה 218,647 שקלים, ובעד אותם הקווים, לפי הזמנת מרכז תעסוקת עובדי צה"ל — 416,962 שקלים.

למרות שמחירי הנסיעות הקבועות, המבוצעות בשעות השיא, יותר יקר ממחירי הנסיעות המיוחדות שהומין מרכז הובלה, אין הצדקה לפער כה גבוה. גם המחירים שנקבעו להסעות שהומין מרכז תעסוקת עובדי צה"ל בשעות הערב, שאינן שעות שיא, היו גבוהים בהרבה מהמחירים למרכז הובלה.

לדעת הביקורת אין הצדקה שאותה יחידה תאשר מחירים שונים, מחושבים על בסיס נוסף האות שנות, לקווי הסעה זהים. משרד הביטחון הודיע למשרד מבקר המדינה, כי במסגרת המיזם על קביעת מחירים חדשים נדונה גם סוגיה זו, במגמה לקבוע נוסחה אחידה לחישוב מחירי ההסעה.

שכירת אוטובוסים באופירה. באוקטובר 1978 נעשה הסכם בין המשרד ואגד בדבר הסעת נוסעים משדה התעופה לאופירה. על פי ההסכם אמור היה אגד להציב בשדה התעופה שלושה אוטובוסים, אחת ל-14 יום. למרות שיש לאגד סניף באופירה, אגד אינו מוכן להכיר בו כמרכז שכירה. כתוצאה מכך שילם המשרד, על פי ההסכם, בעד נסיעת האוטובוסים מאילת לאופירה וחזרה, כשהם ריקים, על פי יום עבודה של 10 שעות, ו-500 ק"מ; האוטובוסים נחשבו צמודים ליחידות הצבאיות באופירה ובעד ההסעות, במרחב אופירה נקבע תשלום קבוע לפי יום עבודה של 15 שעות, גם בעד ימים שבהם לא בוצעו נסיעות, ותמורה מלאה לפי מספר הק"מ. בעד ימי מנוחה, שחלו בתחום 14 הימים, שילם המשרד תמורה של 5 שעות עבודה.

מכיוון שההסכם קיים מאז 1978 היה מקום לדון בו מחדש, במגמה להשיג תנאים יותר טובים למשרד.

— משרד מבקר המדינה ערך בדיקה מפורטת של חשבוניות שנשאו אישורים של מרכז הובלה. הביקורת העלתה מקרים של תשלום בעד הסעות שהוממו ולא בוצעו, כלי ציון הכיבה לאי-ביצוע הנסיעה; תשלום בעד שתי נסיעות של 15 שעות כ"א, של אותו אוטובוס באותו יום, ותשלום שלא על פי ההסכם המיוחד לגבי נסיעות באופירה. במאוס 1981 קווי הסכם המגיע לאגד בכ-3,000 שקלים בגין נסיעות אלה.

• מרכז של מרכז/אכ"א, המופקד על ענייני הטובדים האזרחיים בצה"ל.

הסעות בטיוליות

לפי דרישת מרכז הובלה מוזמנות לעתים טיוליות, במקום אוטובוסים, משום שמחירי ההסעה בהן נמוכים יותר. היחידה ניהלה מ"מ עם 12 חברות המפעילות טיוליות והגיעה להסכם עם כל אחת מהן לגבי הולכת נוסעים במחירים שונים, שלא התבססו על תחשיבים בדוקים.

— אחד מעובדי היחידה היה אחראי לחלוקת העבודה בין החברות, שספקו כ-150 ימי עבודה בשבוע. לא נקבעו קריטריונים ברורים לחלוקת העבודה בין מפעילי הטיוליות. חלוקת עבודה על סמך שיקול דעתו של עובד יחיד נוגדת סדרי מינהל תקין.

משרד הביטחון הודיע למשרד מבקר המדינה, שביוני 1981 קבע מחיר אחיד לכל הספקים וחלוקת העבודה ביניהם נעשית על ידי מועצת המשאיות.

הזמנת מנופים

בשנת הכספים 1979 שילם המשרד 4.3 מיליון שקלים בעד שכירת כלי הרמה שונים; ובשנת 1980 — כ-3 מיליון שקלים.

1. — המשרד לא קבע קריטריונים לחלוקת ההזמנות בין הספקים והמחירון שעל פיו שולמו בעד עובדות מנופים אינו מבוסס על תחשיבים בדוקים.

2. — במחירון חולק מרחב הארץ לשני אזורים, שאינם זהים לאזורים שנקבעו לגבי המשאיות. אגף הכספים לא עמד על ההבדל שבין תחומי איזור ב', לגבי מנופים, ושילם תוספת של 25% בעד הפעלת מנופים באיזור יהודה ושומרון, המוגדר כאיזור א' במחירון לעבודות המנופים. הביקורת איתרה שישה מקרים של תשלומי יותר בכפוף כולל של כ-4,812 שקל. הספקים חויבו בהפרש בעקבות הביקורת.

נוהלי עבודה

1. יחידות צה"ל מוזמנות אמצעי הובלה והסעה באמצעות מרכז הובלה של צה"ל. מרכז הובלה מפיק הזמנות ("פקודות ביצוע") במחשב, בצירוף תעודת משלוח; חלק ניכר מההזמנות נערך במרכז הובלה ברישום ידני. בתעודת המשלוח, המצורפת לפקודת ביצוע או להזמנה, מפורטים בין היתר סוג אמצעי ההובלה, היחידה המזמינה, מקום התייצבות הרכב ומקום שחרורו, והתאריכים לביצוע. המוביל ממלא את פרטי ביצוע ההובלה בהתק תעודת המשלוח שברון ומחתים עליו את נציג היחידה המזמינה, בצירוף חותמת היחידה, פרט למקרים של ביצוע בתנאי שדה. תעודות המשלוח והתחומות מצורפות כאסמכתה לחשבוניות שהמובילים מגישים למשרד.

— משרד מבקר המדינה בדק 400 הזמנות לביצוע הובלות; 140 מהן נתקבלו בטלפון ונרשמו בכתב יד. פרטי הביצוע נרשמו תמיד בכתב יד. נמצאו תעודות רבות בכתב יד שאינן קריא ולא ניתן היה לבדוק את פרטיהן בדיוקנות. בתעודות רבות לא הוטבעה חותמת היחידה. מצב כזה אינו מאפשר בקרה נאותה.

2. על פי נוהלי המשרד על מרכז הובלה להגיש ליחידה את פקודות הביצוע, למשך שבוע ימים, עד יום ו' בשעה 10.00, לגבי השבוע המתחיל ביום א' שלאחריו. פקודות ביצוע לתקופות קצרות משבוע יש להגיש לפחות 24 שעות לפני המועד שבו נדרש הרכב; הזמנות דחופות ניתן למסור בטלפון. כאשר מתקבלות הזמנות בטלפון נרשמת הזמנה ידנית ועל היחידה המזמינה להעביר למערכת, תוך 24 שעות, "תעודת כיסוי". יש חשיבות רבה לקבלת פקודות הביצוע בזמן, לצורך ויסות העבודה בין האזורים שמהם נשלחים כלי הרכב, ביתר אם מוזמנות משאיות במספר העולה על מספר המשאיות שכל איזור יכול לספק. הביקורת העלתה, שפקודות הביצוע אינן מתקבלות ביחידה תוך הזמן שנקבע בהוראות. פקודות ביצוע יומיות הגיעו בדרך כלל עד שעה 13.00 בכל יום, גם לגבי עבודות שהיו אמורות להתבצע למחרת, בשעה מוקדמת בבוקר. "תעודות כיסוי" הומצאו ליחידה במרכז, אחת לשבוע.

3. על היחידה לבדוק את פקודות הביצוע המגיעות ממרכז הובלה כדי לשלב פקודות ביצוע, כלומר, לתאם המשך העסקת כלי רכב באיזור מסוים על ידי יחידה אחת לאחר גמר העסקתו. באותו איזור על ידי יחידה אחרת, ועל ידי כך לחסוך תשלומים תמורת הנסיעות התייצבות ושחרור של

כלי הרכב. היחידה אינה מסוגלת לבצע שילובים בפרק זמן העולה על 24 שעות מכיוון שהיא מקבלת פקודות ביצוע ליום אחד בלבד; אין בידיה נתונים לגבי ההובלות שיידרשו כעבור יומיים.

— בדיקת הזמנות להובלות של שבוע עבודה, בחודש נובמבר 1980, שערך משרד מבקר המדינה, העלתה, שמתוך 400 פקודות ביצוע ניתן היה לבצע לפחות חמישה שילובים בימים עוקבים ולחסוך כ-2,500 שקלים.

בדיקת חשבוניות

ספקי ההובלה מגישים ליחידה פעמיים בחודש חשבוניות, בצירוף תעודות המשלוח, כשהן חתומות על ידי היחידות שהזמינו את ההובלות. הקואופרטיבים לתחבורה מעבירים ריכוזי חשבוניות כל שבוע. היחידה בודקת את שלימות הרישומים ומעבירה את התעודות לבדיקה ולאיתום על ידי מרכז הובלה, המחזיר אותן תוך 30 יום. במקביל מועברים דפי הריכוז של החשבוניות לרכז החשבוניות באגף הכספים, המאשר למובילים מקדמה בשיעור 75% מסכום החשבוניות ולקואופרטיבים דן ואגד — מקדמה בשיעור 85%.

הוראות המשרד קובעות, כי על המשרד לאשר את תשלום היתרה, לאחר בדיקה מידגמית של החשבוניות באגף הכספים, תוך 45 ימים מקבלת החשבוניות; היועץ הכלכלי למערכת הביטחון אמור היה לקבוע את שיטת המידגם ולעדכן אותה מדי פעם בפעם. היועץ הכלכלי לא קבע את שיטת המידגם לבדיקת חשבוניות ספקי ההובלה.

— הבדיקה המידגמית באגף הכספים נעשית שלא על פי שיטה סטטיסטית ובתכיפות בלתי מספקת: לעתים קוברים שישה חודשים עד שנה בין בדיקה לבדיקה, לגבי אותו ספק, והאגף מנכה מחשבוניות הספק על פי השיעור שנבקע בבדיקה הקודמת. על פי תוצאות הבדיקה המידגמית הפחית אגף הכספים מחשבוניות הספקים 1% עד 3.5% מהסכומים שנדרשו לחשבוניות. שיטה זו אינה מבטיחה בקרה נאותה על חשבוניות הספקים.

הממצאים מצביעים על כך שנהלי העבודה להזמנת אמצעי הובלה אינם מאפשרים לקיים בקרה ברמה הדרושה. המחירים שהמשרד משלם בעד הסעות והובלות אינם מבוססים על בדיקת עלויות.

פעולות ההוצאה לאור

ההוצאה לאור (להלן — היחידה) עוסקת בהבאה לדפוס ובהפצה של ספרים, חוברות, וביטאונים של מערכת הביטחון. היא מוסרת את מרבית העבודות לבתי דפוס פרטיים, לרבות עבודות הדפסה של יחידות שונות במערכת הביטחון. היא מפיצה גם פרסומים של משרדי ממשלה אחרים. מנהל היחידה כפוף לסגן מנכ"ל משרד הביטחון לתפקידים מיוחדים.

היחידה מנוהלת כמשק סגור. בשנת הכספים 1979 הסתכמו הוצאות היחידה בכ-22.8 מיליון שקלים, ובשנת הכספים 1980 — בכ-58.6 מיליון שקלים; הכנסותיה הסתכמו בשנת הכספים 1979 בכ-21.5 מיליון שקלים ובשנת הכספים 1980 — בכ-42.9 מיליון שקלים. עודף ההוצאה של ההכנסה כוסה מתקציב הביטחון.

בשנים 1980 ו-1981 ערך משרד מבקר המדינה, לסירוגין, ביקורת על פעולות של היחידה. נבדקו בעיקר: אופן מסירת ספרות טכנית של חיל האוויר לעדכון ולהדפסה; הדפסת ביטאונים צה"ל; ניהול חנות למכירת ספרים וניהול מחסנים. ביקורת קודמת נערכה ביחידה בשנת 1975 וממצאיה הובאו בדו"ח שנתי 26, עמ' 880.

ספרות טכנית של חיל האוויר

חיל האוויר מקבל באורח שוטף מייצרני המטוסים שבשימושם ספרות מקצועית טכנית ועדכונים לספרות, הדרושים לאחזקת המטוסים ולהפעלתם. מרבית החומר כתוב אנגלית.

1. בשל מחסור בכוח אדם מקצועי מתאים במסגרת החיל, המליץ חיל האוויר, שתרגום החומר, עדכנו, עריכתו והדפסתו יוזמנו מחברות פרטיות. החיל גם המליץ שהפיקוח על ביצוע העבודות האלה יימסר לביצוע לחברה פרטית. בשנת הכספים 1979 שילמה היחידה, בעד ביצוע העבודות והפיקוח, 2.8 מיליון שקלים ובשנת הכספים 1980 — 7.1 מיליון שקלים. היקף העבודות בשנת הכספים 1981 נאמד ב־24 מיליון שקלים, במחירים שוטפים.

בתחילה נמסרו חלק מן העבודות לביצוע לשתי חברות, לאחר שהיחידה קיבלה הצעות מחירים ממספר חברות מצומצם. ההחלטה על מסירת העבודות, על קביעת התנאים והמחיר הסופי נתקבלה לאחר מו"מ עם בעל ההצעה הוולת. חלק אחר של העבודות נמסר לחברות על פי המלצת החיל, והמחיר נקבע לאחר מו"מ עם החברה שהחיל המליץ עליה.

במשך הזמן נוצר מצב, שכל אחת מהחברות צברה ידע ונסיון בעדכון הספרות למטוס מסוים, נחשבה על ידי החיל מומחה בנושא, וקיבלה בקביעות עבודות הקשורות במטוסים שהתמחתה בהם. בנסיבות אלה לא היה טעם לערוך מכרזים, והאפשרות לבדוק את סבירות המחירים הייתה קיימת רק באורח תיאורטי. המחיר בכל חוזה חדש נקבע במו"מ, בהתחשב בממוצע של המחירים ששולמו לחברות בעבר, בעד עבודות מאותו סוג, ולאחר שהמחיר שוערך למועד חתימת החוזה. עם כל חברה נחתם חוזה, שצוינו בו שלושה נתונים עיקריים: הספרים הטכניים שיש לעדכן; לוח זמנים להשלמת עבודות העדכון והמחירים שהיחידה התחייבה לשלם בעד עבודה מכל סוג.

להלן נתונים בדבר היקף התשלומים לחברות המבצעות עד סוף מארס 1981 (במיליוני שקלים):

חברה א'	תאריך מסירת העבודה	תוקף ההסכם	הסכום
חברה א'	דצמבר 1978	דצמבר 1981	2.2
חברה ב'	יולי 1979	מאי 1982	1.1
חברה ג'	יולי 1979	לא נחתם הסכם	1.3
חברה ד'	מאי 1978	ספטמבר 1981	2.9
חברה ה'	מאי 1980	מאי 1985	סרם הוגשו חשבוניות

לא תמיד עמדו החברות בלוח הזמנים שנקבע לסיום העבודות. במקרה אחד אושרה לחברה, מעבר למחירים המעודכנים שהוסכם עליהם בהסכמים, תוספת מחיר כוללת של כ־300,000 שקלים, במחירי מאי 1981. התוספת אושרה על פי תחשיב שערך החיל, בדיעבד.

הכנת הספרות הטכנית כוללת עבודות מסוגים שונים, כגון סריקה ולימוד, הכנת עמוד טקסט טכני, הכנת עמוד קטלוג טקסט, שרטוט חדש, הדפסה. היחידה שילמה מחירים שונים בעד עבודה מאותו הסוג, ופער המחירים הגיע לעתים עד כדי 200% ויותר. להלן כמה דוגמאות (המחירים באחוזים):

סוג העבודה	חברה א'	חברה ב'	חברה ג'	חברה ד'	חברה ה'
סריקה ולימוד	100	194	101	156	149
עמוד טקסט טכני	120	196	199	100	171
עמוד קטלוג טקסט	100	297	384	לא נקבעו בתווה	241
שרטוט חדש	224	173	302	100	185
עמוד תרגום עדכון היצרן	100	167	242	לא נקבעו בתווה	145

לדעת הביקורת על היחידה לבדוק באורה יסודי את המחירים שעל פיהם היא משלמת לחברות השונות, במגמה לצמצם עד למינימום את ההבדלים בין המחירים בעד עבודה מאותו סוג.

2. הפיקוח המקצועי על עדכון הספרות הטכנית, המבוצע על ידי חברה פרטית, כולל: קביעת עדיפויות בעדכון הספרות ומתן הנחיות מתאימות למבצעים; בדיקת העבודות הסופיות מבחינה מקצועית; פיקוח שוטף על עבודות המבצעים; בדיקת החשבוניות ואישורן לתשלום.

* 100% מבטאים את המחיר הנמוך ביותר.

ביוני 1978 נחתם הסכם למשך שנה בין היחידה והחברה המפקחת בדבר תנאי עבודתה; תוקפו של ההסכם הוארך פעמיים, עד ספטמבר 1980. ועדת פטור ממכרזים אישרה עקרונית את חתימת ההסכם עם חברה זו, בהתחשב בהסבר של חיל האוויר, שאין לה מתחרה מקצועי בארץ. המחיר נקבע במר"מ, בלי שנבדקה סבירותו.

לפי תנאי ההסכם ישלם המשרד לחברה תמורת הפיקוח סך 58,800 שקלים בשנה; 90% מהמחיר צמודים למדד המחירים בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני. סכום זה יהווה תמורה בעד פעולות פיקוח על עבודות של החברות המבצעות, שהיקפן עד 150,000 שקלים; אם היקף העבודות יעלה על סכום זה תקבל חברת הפיקוח 33% מהסכום הנוסף שישולם לחברות המבצעות. התשלומים לחברת הפיקוח במסגרת ההסכם, שהיה בתוקף עד ספטמבר 1980, הסתכמו בשנות הכספים 1979 ו-1980 ב-1.57 מיליון שקלים.

ב-1.10.80 נחתם הסכם חדש, בתוקף עד 30.9.82, שלפיו תשלם היחידה לחברה בעד הפיקוח, מחירים שקבע היועץ הכלכלי למערכת הביטחון, אשר עשויים להסתכם (במחירי ספטמבר 1980) ב-828,000 שקלים לשנה. המחיר הבסיסי בהסכם החדש נקבע על יסוד ההנחה שבחברה יועסקו בעבודות הפיקוח על הכנת הספרות הטכנית חמישה עובדים.

היועץ הכלכלי המליץ, שהיחידה תבדוק את מספר שעות העבודה שהחברה המפקחת תשקיע כל חודש במסגרת ההסכם החדש. היחידה הודיעה למשרד מבקר המדינה, שאין לה עובדים בעלי נסיון וידע מתאימים לביצוע בדיקה זו. בעקבות הביקורת, הודיע חיל האוויר, בפרברואר 1982, שהוא מינה צוות לבחינת אפשרות שילובו של החיל בבדיקת החשבונות ואישורן.

לא הונהגו רישומים שכאמצעותם ניתן לוודא את ביצוע העבודות במעדים שנקבעו בהסכמים. באפריל 1981 הונהג בחברת הפיקוח רישום לצורך קיום המעקב, וסוכם עם החברה שהיא תעדכן את היחידה ואת החיל בהתקדמות בביצוע העבודות.

מספרן המצומצם של החברות המפצעות העובדה שלחברת הפיקוח ניתן מעמד בלעדי, אינם מאפשרים בדיקה כלכלית מבוססת של סבירות המחירים שלפיהם היחידה משלמת בעד העדכון והפיקוח. נוכח מצב זה, ובהתחשב בעובדה שמדובר בעבודות שאינן אורחיות במהותן, יש לבחון אם לא כדאי יותר, מבחינה כלכלית וגם מבחינות אחרות, לעבור לשיטה שלפיה ייעשו העדכון והפיקוח, הנעשים כיום על ידי חברות פרטיות, על ידי כוח אדם של החיל.

הדפסה והפצה של ביטאונים

היחידה מטפלת בהדפסה ובהפצה של שמונה ביטאונים של צה"ל. לפי נתוני היחידה הייתה ההוצאה הישירה, בשנת הכספים 1980, על הדפסה והפצה של ביטאונים צה"ל, 11.1 מיליון שקלים * ; ההכנסה ממכירת הביטאונים, הכוללת הכנסה ממדענות פרסומת, הייתה באותה שנה 6.9 מיליון שקלים. בכל אחד מהביטאונים נפלה ההכנסה מן ההוצאה במידה ניכרת. להלן פירוט ההוצאה וההכנסה ממכירת הביטאונים, כפי שהתבטאו בדו"ח הכספי של היחידה לשנת הכספים 1980 (באלפי שקלים) :

שם הביטאון	הוצאה	הכנסה	השתתפות משרד הביטחון כ- % מההוצאה	השתתפות משרד הביטחון כ- % מההוצאה
במחנה	9,190	5,672	38	3,518
במחנה גדנ"ע	173	113	35	60
במחנה נח"ל	118	26	78	92
מערכות חימוש	84	42	50	42
סקירה חודשית	350	102	71	248
ביטאון ח"א	751	600	20	151
קשר ואלקטרוניקה	133	97	27	36
מערכות	347	281	19	66
סה"כ	11,146	6,933	38	4,213

* ההוצאות של מערכות הביטאונים כלולות בתקציב של צה"ל.

הביטאונים מופצים בעיקר למנויים — כ־100,000 חיילים בשירות קבע ואזרחים עובדי צה"ל; חלקם נמסר למכירה בדוכני מכירה. מחיריהם נקבעים על ידי צה"ל.

ההפרש בין ההוצאה על הדפסת הביטאונים והפצתם ובין ההכנסה ממכירתם מכוסה מתקציב הביטחון. עוד בסוף 1978 המליץ היועץ הכלכלי למערכת הביטחון שהיחידה תפעל להרחבת היקף המכירות של הביטאונים. על פי נתוני היחידה לשנים 1979 ו־1980 לא גדל היקף המכירות.

"במחנה". הביטאון "במחנה" מודפס כל שבוע ב־80,000 עותקים ומופץ בקביעות ל־60,000 מנויים. מאז 1975 מודפס הביטאון בשיטת אופסט־רוטציה, בבית דפוס פרטי. בשנת הכספים 1979 שולמו בעד ההדפסה 1.4 מיליון שקלים ובשנת הכספים 1980 — כ־3.7 מיליון שקלים.

עבודת ההדפסה נמסרה לבית הדפוס בשנת 1975 במכרז מצומצם ולאחר מכן הוארך ההסכם עם בית הדפוס, באישורה של ועדת פטור ממכרזים. היחידה הסבירה, שבאיזור תל־אביב, שבו נמצאת מערכת "במחנה", אין בית דפוס אחר העובד בשיטת האופסט־רוטציה. בחודשים יולי 1978 — אפריל 1981 לא היה בין הצדדים הסכם בר־תוקף; הסכם חדש נחתם במאי 1981. לדעת הביקורת היה על היחידה לפרסם מכרז, בתתחשב בהיקף הכספי הגדול של העבודה.

עד סוף 1979 נכללה הדפסת העטיפה (בשני צבעים) במחיר הכולל של העבודה. בסוף 1979 החליטו קצין חינוך ראשי והיחידה, שהעטיפה תודפס בשלל צבעים ועל נייר משובח. הדפסת העטיפה החדשה נמסרה לאותו בית דפוס ללא מכרז, באישורה של ועדה לפטור ממכרזים. ההוצאה הנוספת בגין שיפור העטיפה הסתכמה לשנת הכספים 1980 בכ־700,000 שקלים.

התקשרויות אחרות

הוראות משרד הביטחון בדבר פרסום מכרזים מחייבות להכין הערכה כספית מוקדמת לגבי כל עבודה, אשר תשמש קנה מידה לבחינת ההצעות. כבסיס להערכה הכספית ישמש מחיר אשר שולם תמורת עבודה דומה בעבר, או מחיר שוק, או תחשיב מפורט. אם אין אפשרות להכין הערכה כספית מוקדמת, יש לציין בפרוטוקול נימוקים לכך. הביקורת העלתה, שבכמה מקרים לא נרשמה בתיקים הערכה מוקדמת למחיר העבודה ולא נרשמו נימוקים להעדר הערכה.

נמצאו התקשרויות עם ספקים, שנעשו על סמך החלטות של ועדות מכרזים בדרג נמוך, אשר על פי הנהלים לא היו מוסמכות לדון ולהחליט בהן. התקשרויות נוספות, כל אחת בעשרות אלפי שקלים, נעשו באישור ועדת פטור ממכרזים לנהל מו"מ, אך ללא בקשת הצעות מספקים מתחרים, הדרושות כדי לעמוד על סבירות המחירים ששולמו.

הוצאה לאור של ספרים

היחידה מוציאה לאור ספרים בעיקר בתחומים של ספרות צבאית, יהדות וציונות, גיאוגרפיה והיסטוריה של ארץ ישראל. היוזמים העיקריים להוצאת ספרים הם היחידה, מערכת "מערכות", שהיא יחידה של צה"ל, וקצין חינוך ראשי. לפי המסמכים ביחידה, נתגלעו לעתים חילוקי דיעות מקצועיים בין היחידה לבין מערכת "מערכות", שעכבו קבלת החלטות וגרמו תקלות בשלבי ביצוע.

היחידה מוציאה לאור סדרת ספרות יפה, במהדורת כיס, בשם "תרמיל", המיועדת בעיקר לחייל המשרת. בתנאי שדה. עד סוף שנת הכספים 1979 הוציאה היחידה לאור בסדרה זו 136 ספרים, כל ספר בכ־7,000 עותקים; בשנת הכספים 1979 הוקטנה המהדורה ל־5,000 עותקים. הסמכויות לבחירת החומר ועריכתו ניתנו לעורך הסדרה מטעם קצין חינוך ראשי בצה"ל; תפקיד היחידה הוא להדפיס את הספרים ולהפיצם. חלק מהספרים נמסרו למפקדת קצין חינוך ראשי, לשם חלוקה לחיילים. הביקורת העלתה, שהיחידה לא עשתה מספיק לעידוד מכירת יתר הספרים ובסוף מארס 1980 הצטברו במחסני היחידה כ־110,000 עותקים של 55 ספרים, שהודפסו עוד לפני 1979.

עוד העלתה הביקורת, שבאפריל 1980 היו במחסני היחידה יותר מ־200,000 עותקים של ספרים אחרים, שהיחידה הוציאה לאור לפני שנת הכספים 1979, וכ־200,000 עותקים של ספרים שהודפסו בשנת 1979.

היקף המכירות של חלק מהספרים שהיחידה הוציאה לאור היה מצומצם יחסית. כ־1980 עשתה היחידה להגברת ההפצה של ספרים, אולם עדיין נשארה במחסניה כמויות גדולות של ספרים שלא נמכרו. בתחילת אפריל 1981 היה שווי הספרים במחסנים, שהוצאו לאור עד

מארכ 1979, יותר מ-3.5 מיליון שקלים, במחירי מכירה. לדעת הביקורת על היחידה להחליט אם להמשיך בהחזקת הספרים במחסניה, כולם או מקצתם, ולברוק מחדש את מדיניותה בדבר גורל המהדורות, סררי ההפצה ועידוד מכירת הספרים.

מכירת ספרים בקריה. עד מארכ 1979 ניהלה היחידה בעצמה חנות למכירת ספרים של ההוצאה לאור וגם של מו"לים אחרים. ב-1979 הסמיכה ועדת פטור ממכרים, בראשותו של מנהל היחידה, לבחור אדם בעל כישורים מתאימים לניהול החנות, ללא מכרז. באפריל 1979 נחתם חוזה בדבר העסקת מנהל החנות, שהיה בתוקף עד יולי 1980. היחידה שילמה לו, בתקופה זו, כ-141,500 שקלים, סכום שחושב כאחוז מהיקף המכירות באותה תקופה.

באוגוסט 1980 נחתם הסכם חדש, בתוקף עד אוגוסט 1982, שלפיו שילמה היחידה שכר חודשי למנהל החנות, שחושב כאחוז מהיקף המכירות החודשי, בתנאי שהשכר לא יפחת מ-18,000 שקלים לחודש. מנהל החנות התחייב להעסיק בחנות שני עובדים, על חשבונו. בחודשים אוגוסט 1980 — מארכ 1981 שילמה היחידה למנהל 293,000 שקלים.

ניהול החנות בידי גורם היצוני חסך ליחידה הצבת כוח אדם משלה ולפי נתוניו גם הביא לגידול ניכר בהיקף המכירות של ספרים מהוצאות של מו"לים אחרים. מאידך, לא הביא הדבר לגידול המכירות של ספרי ההוצאה לאור של משרד הביטחון.

ניהול מחסנים. ברשות היחידה שלושה מחסנים: מחסן ספרים, מחסן נייר ומחסן פרסומים של משרדי ממשלה.

היחידה אינה מנהלת רישום על כמויות הפרסומים של משרדי ממשלה שנתקבלו במחסן ועל הכמויות שנמכרו; היא מדווחת ליחידות שאת פרסומיהן היא מפיצה רק על ההכנסות מהמכירה. היחידה לא ערכה ספירות מלאי במחסן זה.

היחידה גובה ממשרדי הממשלה עמלה של 40% מהיקף המכירות של פרסומיהם. בשנת הכספים 1980 מכרה היחידה פרסומים של משרדי ממשלה בסכום של כ-4 מיליון שקלים.

במחסן הספרים נרשמת נתונת הספרים ככרסמת. הביקורת העלתה, שלא הייתה הקפדה על ספירת הספרים בעת קבלתם למחסן; נמצאו אי דיוקים ברישום הכמויות ככרסמת המלאי.

הספרים מגיעים למחסן בדרך כלל בחבילות; במחסן הם לא סודרו באופן שיאפשר איתורם או ספירתם בקלות. חלק מחבילות הספרים הונח על הרצפה ונתכסה אבק.

בספירת מלאי שערכה היחידה במחסן הספרים במארכ 1981 נתגלו הפרשים של מאות עותקים לגבי עשרות ספרים. נערכה ספירת מלאי שנייה, וגם בה נמצאו הפרשים גדולים. לאחר השלמת שתי הספירות והשוואת הנתונים ביניהן לבין הרישומים ככרסמת, הגישה ועדת ספירת המלאי, במאי 1981, דרישה למנהל היחידה. בדרישה צוין, שרישומי הכרסמת על-מלאי הספרים הם בלתי אמינים, ויש צורך לעבור בהקדם לניהול הכרסמת באמצעות מחשב. הוועדה המליצה לפתוח כרסמת חדשה בהסתמך על תוצאות ספירת המלאי המעודכנת. באפריל 1981 החל בניהול כרסמת חדשה, ידנית.

ביטוחים. רכוש היחידה מבוסס בחברת ביטוח פרטית נגד סוכני אש וגזקי שיטפון. בפוליסת הביטוח נקבעו תנאים, שלפיהם אחריות המבטח לגבי הנייר, הספרים והפרסומים הנמצאים בכל מחסן, לא יעלה על סך 438,000 שקלים. הביקורת העלתה, שגבול אחריות המבטח בקשר לנזק העלול להיגרם למלאי במחסן אחד, כפי שנקבע בפוליסה, הוא נמוך בהרבה מממוצע שווי הטובין הנמצאים באורח שוטף בכל אחד משני מחסנים, שבהם מחזיקה היחידה ספרים ומלאי נייר, למשל: ביום 31.3.81 היה שווי הספרים במחסן 2 מיליון שקלים, ושווי הנייר — 1.7 מיליון שקלים.

ביקורת

תקן כוח האדם של היחידה כולל משרה של מבקר פנימי. המשרה אינה מאוישת מאפריל 1981. מבקר מערכת הביטחון בדק מדי פעם בפעם פעולות של היחידה. באוקטובר 1980 בדק מבקר המערכת את פעולות היחידה הקשורות בהוצאה לאור של "במחנה"; ובינואר 1981 — את הפצת הביטאונים של צה"ל, הוצאת ספרים והמערכת החשבונאית של היחידה.

מכירת טובין

יחידת המכירות במשרד הביטחון (להלן — היחידה) מוכרת עודפי אפסנייה של מערכת הביטחון וגם של משרדי ממשלה, בעיקר טובין שתפס והחרים אגף המכס והבלו במשרד האוצר. הממונה על המכירות כפוף לראש מינהל ההרכשה והייצור במשרד הביטחון. ביוני 1981 התעסקו ביחידה 41 עובדים; ביחידה חמש מחלקות: מחלקת רישום, מחלקת מכרזים, מחלקת שמאות וכספים, מחלקת ביצוע ומחלקת מחסנים. ביחידה פועל מבקר פנימי.

בחודשים מארס—יוני 1981 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת ביחידה. נבדקו בעיקר סדרי מכירת אפסנייה וניהול מחסנים. ביקורת קודמת ביחידת המכירות נערכה בשנת 1977 וממצאיה הובאו בדו"ח שנתי 28, עמ' 743.

היחידה פועלת על פי נוהלי משרד הביטחון בדבר מכירת טובין ובדבר ניהול מחסנים. הנהלים כוללים הוראות מיוחדות ומפורטות בדבר מכירת טובין למשרדי ממשלה, למסדות סעד ולמוסדות ממלכתיים, לנכי צה"ל ולמשפחות שכולות. הנהלים דנים בעיקר בנושאים הבאים: בדיקת הטובין במחסני היחידות המוציאות אותם למכירה; העברת הטובין למחסני היחידה, רישומם והפיקוח עליהם; סדרי המכירה; סמכויות ועדות מכרזים, וסמכויות נושאי התפקידים ביחידה בנוגע למכירה שלא בדרך מכרז.

בשנות הכספים 1979 ו-1980 מכרה היחידה, לפי רישומיה, טובין בסכום של יותר מ-84 מיליון שקלים*, כמפורט להלן (במיליוני שקלים):

מקור האפסנייה	ס"ה	1980	1979
צה"ל	34.6	27.6	7.0
התעשייה הצבאית	17.5	12.3	5.2
יחידות אחרות במערכת הביטחון	6.1	4.3	1.8
אגף המכס והבלו	19.2	11.3	7.9
יחידות ממשלתיות אחרות	7.2	4.8	2.4
ס"ה	84.6	60.3	24.3

לפי הנהלים, על היחידה להכין הערכה כספית מוקדמת של הטובין המוצעים למכירה; לפני הוצאתם למכירה לגופים פרטיים על הממונה להציעם למכירה למשרדי ממשלה ולגופים ממלכתיים העשויים לדעתו להיות מעוניינים בקנייתם; למשרדי ממשלה ולגופים ממלכתיים יימכרו הטובין בהנחה מסכום שהערכה המוקדמת.

בשנת 1980 העבירה היחידה 50 הצעות למשרדי ממשלה וגמכרו טובין ב-15 מקרים; ביתר ההצעות לא הייתה התעניינות. משרד מבקר המדינה דן עם היחידה על הצורך לפשט את תהליכי הברור עם משרדי הממשלה בדבר הטובין הדרושים להם, כדי למנוע אחסנה ממושכת של הטובין לפני מכירתם.

אם לא נמכרו הטובין למשרדי ממשלה או לגופים ממלכתיים כאמור, על היחידה להציעם למכירה במכרז, אלא אם אישר הממונה על היחידה (להלן — הממונה) למכרם שלא בדרך מכרז באחד המקרים הבאים: ערך הטובין אינו עולה על 70,000 שקלים; קיים קונה פוטנציאלי יחיד; קיימות סיבות בטחוניות ומשקיות; יש צורך לפנות שטחי אחסנה; התעורר חשש שהטובין יתקלקלו; הוצא מכרז על הטובין ולא נתקבלו הצעות.

ביחידה פועלת ועדת מכרזים בראשותו של הממונה. הוועדה מונתה על ידי המנהל הכללי של משרד הביטחון ומיוצגים בה בעלי הטובין, נציגי משרד הביטחון ונציגי החשב הכללי במשרד האוצר; משתתף בה גם נציג ציבור. ועדת המכרזים אינה חייבת, על פי הנהלים, להחליט על מכירת טובין לבעל ההצעה הגבוהה ביותר; אם החליטה על מכירת טובין במחיר נמוך ב-10% מן האומדן שנקבע בהערכה המוקדמת — תנמק את הסיבות לכך.

* אינו כולל עודפי ציוד צבאי שנמכרו באמצעות חברה פרטית (ראה בדו"ח זה עמ' 586).

1. מאז 1977 ניתנו הערכות מוקדמות של רכב המיועד למכירה. בעיקר על ידי משרד שמאות אחד, הנותן שירותי שמאות גם ליחידת ביטוח ותביעות במשרד הביטחון. בחודשים אפריל 1977 – דצמבר 1978 נתן משרד השמאות הערכות מוקדמות לגבי 3,400 כלי רכב שהיחידה הוציאה למכירה. ההערכות של משרד השמאות נמצאו נמוכות, שכן הרכב נמכר בדרך כלל במחיר גבוה, לעתים פי שניים, ממחיר ההערכה.

הערכת משרד השמאות אינה מתבססת על בדיקה מיכנית לגבי כשירותו של הרכב, אלא על התרשמות חיצונית בלבד. ברכב אין דלק לצורך התנתקות בעת הבדיקה ובשטח האחסנה אין סידורים הדורשים לבדיקה מיכנית ואין ציוד בדיקה מתאים.

2. לפי התנאים שקבעה היחידה, רשאים קונים פוטנציאליים, לפני הגשת הצעות, לבדוק את הרכב בבדיקה חיצונית במחסני היחידה; אין הם רשאים או יכולים לנסות אותו בנסיעה. הצעת רכב למכירה ללא מתן אפשרות לבדוק אותו בבדיקה מיכנית מקטינה את הסיכוי שיוצע בעדו מחיר ריאלי.

3. לפי הנהלים רשאית היחידה למכור רכב שלא בדרך מכרו לאחד הגורמים הבאים: יחידה במערכת הביטחון או במשרד ממשלתי; ישוב סוג א'; נכה צה"ל ומשפחה שכולה. היחידה רשאית למכור לגורמים אלה רכב בהנחה של 10% מסכום ההערכה המוקדמת, שניתנה על ידי שמאי. 1,215 מבין 3,400 כלי רכב שהיחידה מכרה בשנת הכספים 1980, נמכרו לגורמים דלעיל.

ההערכה המוקדמת של הרכב נוקבת את מחירו המינימלי ולא את מחירו בשוק; היא באה רק כדי למנוע מכירת הרכב במחיר הנופל ממחירו המינימום שקבע שמאי. משרד מבקר המדינה העיר, שההטבות לנכים ולמשפחות שכולות הוסדרו בדרכים אחרות ואין מקום למתן הנחה נוספת במכירת רכב.

4. בסוף 1981 הציעה היחידה לראשונה מכירת רכב לנכי צה"ל ולמשפחות שכולות באמצעות מכרו. במאי וביוני 1981 פרסמה היחידה שני מכרזים פומביים: 191 כלי רכב הוצעו במכרו הראשון ו-340 כלי רכב במכרו השני. נמכרו 90 כלי רכב, לקונים שונים, בהנחה של 15% מסכום ההצעה, ובלבד שהתמורה הייתה לא פחות מ-90% ממחיר ההערכה של השמאי. משרד מבקר המדינה העיר, שהוצאת מכרזים לקבוצה קטנה של קונים ולא לכלל הציבור מאיטה את קצב מכירת הרכב; גורמת עבודות מינהליות מרובות ובלאי של הרכב, המאוחסן בשטח פתוח, ללא פעולות תחזוקה.

5. היחידה עושה מאמצים כדי להוציא למכירה את כלי הרכב שהיא מקבלת למחסניה, אולם עליה להגביר את המאמצים כדי להאיץ את קצב המכירה. קרה, שרכב מסוים היה במחסנים תקופה של כמה חודשים ולא הוצע למכירה. למשל: בחודשים פברואר ומארס 1981 נתקבלו במחסני היחידה 70 כלי רכב שהחרימו שלטונות המס; בסוף מארס 1981 הייתה בידי היחידה הערכת שמאי מתאימה, אולם עד יולי 1981 לא הוצעו כלי הרכב למכירה.

מסירת אפסנייה ללא תמורה למוסדות סעד

לפי הנהלים ניתן למסור אפסנייה של מערכת הביטחון ללא תמורה לגורמים הבאים: מוסדות מחקר, מוסדות בריאות, ארגוני נוער, ארגוני נכים, ארגוני חיילים משוחררים, מוסדות סעד ציבוריים, ישובי ספר א', בתי ספר מקצועיים שבפיקוח צה"ל, אגודות של חובבי רדיו, מוסדות חינוך ולימוד, האגודה למען החייל בישראל. מדובר באפסנייה שהוגדרה כעודף או כפסולה, שאין לה ערך מסחרי, או שהוצאת אחזקתה לעולות לעלות על התמורה שניתן לקבל בעדה בעת מכירתה; אפסנייה שנקבעה כעודף או כפסולה, שהוצעה למכירה במכרז שלוש פעמים ולא נמכרה; ואפסנייה המיועדת לצורכי הדרכה מקצועית.

למסירת אפסנייה ללא תמורה דרוש בכל מקרה אישור של ראש מינהל התרכשה והיצור ושל ראש אגף הכספים. בשנות הכספים 1979 ו-1980 מסרה היחידה אפסנייה ללא תמורה, שערכה נאמד ב-200,000 שקלים.

ניהול המחסנים

לרשות היחידה עומדים שטחי אחסנה בשני אתרים: המחסן הראשי, שבו כמה מבנים וסככות, נמצא בשטח אחסנה של 84 דונמים; השטח מגודר, מאור תאורה ביטחונית וסביבו נסללה דרך לסוירים

ברכב; שטח המבנים כ-1,600 מ², והסככות — 1,200 מ²; הוכשר שטח פתוח המשמש בעיקר לאחסנת כלי רכב. שטח האחסנה השני משתרע על 66 דונם, ומשמש לאחסון כלי רכב כבד, כלי שיט וציוד מיכני הנדסי.

בשטחי האחסנה הפתוחים שבמחסן הראשי מאוחסנים כלי רכב שפוגו מיחידות צה"ל ומיחידות אחרות במערכת הביטחון, מהמשטרה ומשירות בתי הסוהר, וכן רכב שתפס והחרים אגף המכס והבלו. בתחילת יולי 1981 היו במחסני היחידה כ-2,400 כלי רכב שנועדו למכירה.

ב-1981 הוקמו בשטח המחסן הראשי מיתקנים מספר המיועדים בעיקר לאחסנת עודפי ציוד צבאי, שצה"ל יעביר למכירה, והוכשר מגרש גדול לקבלת עודפי ציוד צבאי, שאין צורך להתזיקו במבנים סגורים. הוחל בשיפוץ של מבנים אחדים, שלא היה שימוש בהם במשך שנים מספר, ובהתקנתם לצורכי אחסנה.

הביקורת העלתה, שרישום האפסנייה במחסנים נעשה באופן שהיקשה על מיון הפריטים והבקרה עליהם. בעקבות הביקורת הונגה, ביולי 1981, רישום מפורט על קבלת פריטים במחסנים וגיפוקם ונעשו סידורים להנהגת כרטיסי זיהוי ליד כל פריט, שיירשמו בהם המספרים הקטלוגיים הכמות המעודכנת שבמחסן. הממונה הודיע, שהיחידה תגרום להכשרת שטחי אחסנה נוספים ולהקמת סככות לאחסון הרכב ותדאג לרחיצת הרכב לקראת מכירתו.

טובין של אגף המכס והבלו

משלוחי טובין מוחרמים, שנתקבלו מאגף המכס והבלו, נספרו על ידי עובדי היחידה לבדם, ללא נוכחות של עובדי המכס, משום שהללו לא הסכימו להישאר במחסני היחידה עד לספירת הטובין. לאחר הספירה נמצאו הפרשים בין כמויות הטובין שנתקבלו לבין הכמויות הרשומות בתעודות המשלוח של אגף המכס והבלו. להלן דוגמאות משנת 1980:

נורת בוק	לפי תעודת משלוח	לפי ספירה במחסנים	עודף או חוסר
	8,160	5,760	(2,400)
גלילי שטיחים מיובאים	54	30	(24)
רמקולים חשמליים	40	20	(20)
מכונות כביסה	63	47	(16)
כיריים	45	34	(11)
טייפים (סטריאו)	8	16	8
פטיפונים	4	16	12
מערבלים חשמליים	80	75	(5)
מגהצים	—	8	8

הביקורת העירה, כי דרושה הקפדה שספירת הטובין תיעשה בנוכחות העובדים שהביאו אותם למחסנים, ושל תחתם תעודת משלוח ללא ספירה.

ביטוחים. בשנת 1976 הפסיקה יחידת ביטוח ותביעות במשרד הביטחון לבטח טובין במחסנים של מערכת הביטחון, לרבות הטובין שבמחסני היחידה. היחידה ערערה על כך בהגמקה, שבמחסנים מוחזקים גם טובין של גורמים מחוץ למערכת הביטחון. בעקבות הערעור בוטחו, החל בדצמבר 1976, הטובין שאינם שייכים למערכת הביטחון בחברת ענבל, במסגרת קרן פנימית לביטוח רכוש ממשלתי.

בשנים 1980 ו-1981 אירעו במחסני היחידה מקרי פריצה, ונגנבו טובין שערכם נאמד ב-260,000 שקלים. היחידה לא קיבלה פיצויים מתברת הביטוח בעד הטובין שנגנבו מאחר שהביטוח לא כלל סיכוני גניבה. משרד הביטחון הודיע, שהחל ב-1.481 בוטחו הטובין גם נגד מקרי פריצה ושוד.